

mere tyndbenede. Der er dog også udmærkede afhandlinger, f.ex. M. S. Anderson, »Eighteenth-Century Theories of the Balance of Powers«, W. Mediger, »Great Britain, Hanover and the Rise of Prussia« og E. Robertson, »Mussolini and Ethiopia: The Prehistory of the Rome Agreements of January 1935«. Sidstnævnte vil i øvrigt komme til at indgå i en større afhandling om Mussolinis udenrigspolitik.

Af særlig interesse for danske historikere er M. Roberts, »Great Britain, Denmark and Russia, 1763-1770« og Stewart Oakley, »Gustavus III's Plans for War with Denmark in 1783-1784«.

BENT JENSEN

GÖRAN RYSTAD, SVEN TÄGIL: Internationell historia 1. Problem i modern historia. Lund, Studentlitteratur, 1970. 185 s. 14,30 sv. kr.

GÖRAN RYSTAD: Amerika. Problem i modern historia. Lund, Studentlitteratur, 1969. 183 s. 14,30 sv. kr.

MAGNUS MÖRNER: Latinamerika. Problem i modern historia. Lund, Studentlitteratur, 1970. 213 s. 17,15 sv. kr.

De tre små bøger omhandler helt forskellige emner, men de er opbygget efter det samme mønster. Hver bog belyser udvalgte spørgsmål inden for det pågældende emne ved uddrag af artikler og bøger af forskellige forskere.

De svenske udgivere har valgt at begrænse antallet af de problemer, de vil belyse, meget stærkt. Bindet om international historie behandler kun to problemer, nemlig debatterne omkring udbruddet af de to verdenskrige. Amerika-bindet behandler borgerkrigen, den spansk-amerikanske krig, progressivismen og frontier-problemet, mens Latinamerikabindet behandler det brasilianske kejserdømmes fald, den mexikanske revolution 1910, militarismen i Latinamerika og Argentina efter 1930.

Det er således en ganske hårdhændet begrænsning, der er sket i udvalget, og mange vil sikkert ikke være helt enige med udgiverne i deres valg af problemer. Men til gengæld er der blevet plads til en virkelig udførlig behandling af de valgte problemer. Udbruddet af første verdenskrig, som er det problem, der har fået den største plads, omfatter således foruden 14 sider indledning 10 forskellige bidrag på ialt 84 sider. Også de øvrige problemer får en ganske dybtgående og alsidig belysning. Bøgerne vil være særdeles anvendelige til undervisning på forskellige trin, netop fordi det er muligt at fordybe sig i baggrunden for, at forskellige historikere når frem til forskellige tolkninger af de samme fænomener.

NIELS AMSTRUP

A. S. KAN: Istorija skandinavskich stran (Danija, Norvegija, Švecija). (De skandinaviske landes historie (Danmark, Norge, Sverige)). Moskva, Izdatel'stvo »Vysšaja škola«, 1970. 326 s. Ill. 3 kort. 91 kop.

A. S. Kan, der må betragtes som en af de ledende yngre sovjetiske skandinavister, bidrager med denne bog til yderligere at befæste sin position. Der er tale om en lærebog for studerende med historie som speciale ved de højere lære-

anstalter i Sovjetunionen, en lærebog hvis manuskript er fremgået af forelæsninger holdt ved Moskva-universitetet og ved Institutet for internationale relationer i Moskva. Da sovjetiske studerende iflg. Kan især er interesseret i de skandinaviske landes nyeste historie, er der i bogens opbygning og disposition taget hensyn hertil: jo længere fremstillingen bevæger sig fremad i tiden, desto udførligere bliver behandlingen. Bogen behandler de skandinaviske landes historie fra stenalderen og til 1970, men heraf får oldtiden og middelalderen tilsammen kun 65 sider, den nyere tid (fra det 16. årh. og til I Verdenskrig) 114 sider, og den nyeste tid de resterende 144 sider, heraf ca. halvdelen alene til tiden efter II Verdenskrig. Kan har ikke taget Finlands historie med, selv om dette land hører til de nordiske lande, dels fordi dets historie fra 1809–1918 (perioden hvor Finland var indlemmet i Rusland) afveg fra de øvrige nordiske landes, dels fordi forf. ikke har følt sig tilstrækkeligt velfunderet til at tage dette emne op; det samme gør sig gældende mht. Island.

Det er almindeligt i Sovjetunionen at behandle Skandinavien under ét, snarere end hvert land for sig, ud fra forestillingen om, at landene står hinanden så nær i alle henseender, at en sådan fælles behandling lader sig forsvare. De skandinaviske lande under ét opviser desuden efter sovjetisk opfattelse visse regionale særtræk, der gør, at deres udvikling må siges at udgøre en afvigelse fra den almindelige verdenshistoriske »lovmæssige« udvikling. Blandt disse særtræk nævner Kan i indledningen befolkningens relative bestandighed siden neolitisk tid, den unormalt lange bevarelse af visse førfeudale levn, vikingernes ekspeditioner, feudaliseringen af samfundene uden tab af bøndernes personlige frihed, udenrigshandel som en væsentlig faktor ved den kapitalistiske industris opkomst, klasseherrerømmets og statsmagtens overgang fra adelen til borgerskabet uden store folkelige revolutioner, men ved hjælp af omvæltninger i toppen og delreformer, den lange udenrigspolitiske neutralitetsperiode, den forcerede kapitalistiske industrialisering i slutningen af det 19. årh. og i begyndelsen af det 20., den tidlige dannelse af bondepartier og endelig arbejderbevægelsens høje organisationsgrad og samtidig »reformistiske« præg. De skandinaviske lande er iflg. Kan »stabile, borgerlige demokratier«.

Da også Lenin har gjort opmærksom på, at de skandinaviske lande stod hinanden nær, er det naturligvis et yderligere incitament til at behandle dem under ét. Samme Lenin (samt de ældre »klassikere« Marx og Engels) figurerer i øvrigt helt overvældende i bogens litteraturfortegnelse: af de 29 titler på supplerende litteratur, der er anført til perioden 17. årh.–19. årh., er de ni Leninskifter og de otte Marx-Engels-skrifter. Kan følger også den sovjetiske skik med at citere og anføre alt – det være sig nok så perifert eller banalt – hvad Lenin og de andre »klassikere« (p. t. dog ikke Stalin) har sagt eller skrevet i en eller anden sammenhæng, og som blot i mindste måde kan siges at berøre emnet. Disse rituelle knæfald er som oftest videnskabeligt irrelevante, men formentlig politisk nødvendige. Selve fremstillingens tekst er principielt uden henvisninger til den benyttede litteratur, kun Marx, Engels og Lenin danner her en undtagelse med omhyggelige henvisninger til bind og side i de samlede værker.

Ved redegørelsen for de tre skandinaviske landes historie har Kan valgt den fremgangsmåde så vidt muligt at integrere Danmarks, Norges og Sveriges historie i én, fortløbende beretning. Denne fremgangsmåde har fordele og ulem-

per. En fordel er den stærkere understregning af de unægteligt mange fælles træk i udviklingen, især i nyeste tid. Blandt ulemperne må nævnes et ofte kalejdoskopisk billede, når de mange emner, der behandles, ustandseligt skal gøre hele runden gennem de tre lande. Undertiden brydes da også dette princip, således at et enkelt land behandles for sig i et afsnit. Denne sidste fremgangsmåde kunne givetvis med held være taget i anvendelse langt hyppigere, end det nu er tilfældet; fremstillingen ville have vundet meget i klarhed og overskuelighed derved. En hel del af de mange detaljer og småsager fra det partipolitiske overdrev i nyeste tid kunne også med fordel have været udeladt.

I øvrigt er Kans beherskelse af emnet suveræn, og hans fortrolighed med skandinavisk historie er imponerende. De forholdsvis få titler, især af oversigtskarakter, der er nævnt i litteraturfortegnelsen, er ikke nogen målestok for den belæsthed, Kan også i andre afhandlinger har demonstreret. Denne fremstilling ligger på et meget højt niveau, ikke alene i forhold til eksisterende sovjetiske oversigtsfremstillinger, men også i forhold til andre udenlandske, dvs. ikke-nordiske fremstillinger. Den interne skandinaviske udvikling er hele tiden set på baggrund af den europæiske eller verdenshistoriske udvikling. I nyeste tid anskues den skandinaviske udvikling især i relation til Sovjetunionens og den kommunistiske verdensbevægelses politik. Dette betyder også, at de lokale kommunistiske partier (sektioner indtil 1943) omtales i en grad, der vel ikke altid står i et rimeligt forhold til den betydning, de har haft for udviklingen.

Den historiefilosofi eller verdensanskuelse, der bærer fremstillingen, er naturligvis den sovjetiske variant af marxismen-leninismen; naturligvis, fordi andet ville være utænkeligt i Sovjetunionen idag. Dette præger dog ikke bogen i afgørende grad, bortset fra den omtalte brug af de marxistisk-leninistiske klassikere, den specielle sovjetiske terminologi og det forhold, at alt principielt bedømmes ud fra, om det i sidste instans har været i overensstemmelse med Sovjetunionens interesser eller ej. I øvrigt er fremstillingen ret så traditionel, omfattende politisk – herunder udenrigspolitisk – økonomisk og kulturel historie. Men en egl. samfundsanalyse og -beskrivelse af de forskellige historiske udviklingstrin («samfundsformationer») savner man. Overraskende nok erfarer man, at Kan under en redegørelse for befolkningsudviklingen efter II Verdenskrig anvender såkaldte subjektive kriterier, når det drejer sig om at bestemme, til hvilken klasse funktionærerne hører. Det plejer ellers ikke at være god tone blandt marxister. Man noterer også, at Kan har det synspunkt, at det ikke alene er ejendomsretten til produktionsmidlerne, men også dispositionsretten herover, der er afgørende. I direkte modsætning til mange sovjetiske fremstillinger omtaler Kan udførligt den store stigning i reallønnen, lønmodtagerne har kunnet notere, ikke mindst i efterkrigstiden.

Det er netop et af bogens fortrin, at den er uhyre konkret og fri for udokumenterbare påstande. Til illustration af den økonomiske udvikling er der anført et meget stort statistisk materiale i selve teksten. Også på dette felt ville fremstillingen have vundet i klarhed, hvis talmaterialet var blevet anbragt uden for selve teksten, evt. som særlige bilag. Den hysteriske tone, der ofte har været over sovjetiske fremstillinger, mangler ganske her, også når det drejer sig om meget kontroversielle emner som kommunisternes forhold til socialdemokraterne ved forskellige lejligheder, den danske samarbejds politik under

besættelsen med dertil hørende kommunist-forfølgelse, Danmarks og Norges indtræden i Atlantpagten og modtagelse af Marshall-hjælp og samme landes ansøgning om optagelse i EF.

Det er forf.s opfattelse, at Sovjetunionens eksempel har øvet stor indflydelse på udviklingen i Skandinavien, især måske på 30'ernes økonomiske politik. Socialdemokraternes anti-kommunisme havde iflg. Kan den funktion at gøre socialdemokraternes program acceptabelt i småborgerskabets øjne. Storbourgeoisiet er på sin side klar over, at den socialdemokratiske politik ikke var og ikke er noget anslag mod det eksisterende samfundssystem. Skandinaviske kommunister går dog på den anden side ikke ram forbi: gentagne gange kritiseres de for sekteriske tendenser, dogmatisme og indbyrdes splid. De bebrejdes også for for sent at have ændret deres stil; i mellemtiden havde den »højreopportunistiske« Aksel Larsen dannet SF og dermed fået tag i DKPs potentielle massebasis. De svenske kommunister klarede sig bedre. Den nye venstrebevægelse fra 60'erne finder Kan både broget og umoden.

Det kan ikke undgås, at der indsniger sig enkelte fejl i en fremstilling af denne slags. Københavns borgmester i 1660 hed Nansen, ikke Hansen; I. G. Bernstorff plejer at hedde J. H. E. Bernstorff; fremstillingen af Marts-krisen i 1848 har ligesom sprunget et led over; og man kan ikke bebrejde de danske socialdemokrater, at de ikke realiserede deres socialistiske program i 30'erne under henvisning til, at de havde et solidt parlamentarisk flertal. Dette har danske socialdemokrater aldrig haft, og i 30'erne havde de kun flertal sammen med de radikale. Denne misforståelse møder man i snart sagt alle sovjetiske fremstillinger, og det var vel på tide at få den udryddet, i det mindste i de seriøse værker.

Bogen ville have været endnu mere værdifuld, og dens anvendelighed som håndbog større, hvis den havde været forsynet med et person- og sagregister, og hvis litteraturfortegnelsen også havde indeholdt speciallitteratur til de forskellige emner, der er behandlet. Begge dele ville have været overkommeligt.

BENT JENSEN

N. E. Nosov og I. P. ŠASKOL'SKIJ (red.): *Istoričeskie svjazi Skandinavii i Rossii IX-XX vv. Sbornik statej.* (De historiske forbindelser mellem Skandinavien og Rusland fra det 9. til 20. årh. En artikelsamling). Akademija NAUK SSSR, Institut istorii SSSR, Leningradskoe otdelenie. Trudy, vypusk 11. (Sovjetunionens Videnskabernes Akademi, Historisk Institut, Leningrad-afdelingen. Værker, nr. 11). Leningrad, Izdatel'stvo »Nauka«, 1970. 402 s. Ill. 1,97 rubel.

Udgivelsen motiveres i indledningen med, at både Sovjetunionen og de skandinaviske lande er interesseret i en styrkelse af de fredelige, mellemstatslige relationer, og at det derfor er nyttigt at erindre sig, hvordan alsidige, fredelige relationer i fortiden udviklede sig mellem de pågældende stater. Hvor stor nytte historiske sysler har for den samtidige politiske udvikling er vel et åbent spørgsmål, men det er under alle omstændigheder en nyttig samling artikler, der hermed foreligger fra Leningrad. Skt. Petersborgs/Leningrads store rolle som for-